

ॐ

નિરંજન કૃત.

જ્ઞાતિના

મંચી પટેલોનું પોગળ.

યાને

સાચી સલાહ કે સુચના.

પ્રકાશક.

જ્ઞાતિ સેવક.

સુજ્ઞ જ્ઞાતિજીવિઓને સવિનય ભેટ

૧૯૮૦

પ્રત ૧૦૦

માગશર વદ ૫.

રશાસન પ્રિ. પ્રેસમાં શા. કેશવલાલ દલસુખભાઈએ છાપ્યું.
કે. કાળુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ.

અમુદય.

સિદ્ધાંતિ

ગુજરાતી કોપીસર્જક સંગ્રહ

ભાષ્યો.

આપની સેવામાં સાદર સમર્પણ કરેલો કાવ્ય સંગ્રહ કોષ વ્યક્તિગત અગર સમૂહ પ્રત્યેની રોષની લાગણીથી પ્રેરાઈને લખ તથા પ્રસિદ્ધ થયો નથી માટે કોષ શબ્દોનો ઉપયોગ કદાપિ કડક ન હુમ પડે તો શુરસે થવા પહેલાં જાતિ દોષ જોઈ સુધારી લેખકનો અ સંકળ કરવા પ્રાર્થના છે.

લખવા તથા છપાવવાને ધણો થોડો વખત હોવાને લીધે ભુલ- મુક સુધારી વાંચવા કૃપા કરશે.

દરેક કાવ્ય ગઝલના રાહમાં ગાવું એજ

જ્ઞાતિ સેવક

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૮-૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ત્રપંચ પટેલોનું મોક્ષ

વિષય ૨ : ૪

જ્ઞાતિના

પ્રપંચી પટેલોનું પોગળ.

તમે મણુકા સહુએ છો, સદાના એક માળાના;
વદો યશગાન મુખેથી, સહુ સાચા સુધારાના;
વળી છો દાસ વીરાઓ, ઘડેલા એક ધારાના;
નથી કે જ્ઞાતિમાં એવા, હશે જેઓ વધારાના.

૨

સહુનાં સુખ સાચવવા, વડીલે જ્ઞાતિ બાંધી છે;
કુસંપી, કલેશને હરવા, મળીને જ્ઞાતિ બાંધી છે;
પટેલો પાપથી હરવા, સુંદરવા જ્ઞાતિ બાંધી છે;
નહી પંચાત આદરવા, અરે આ જ્ઞાતિ બાંધી છે.

૩

તમે છો એકલા શાથી, બનેલા જ્ઞાતિમાં શરા ?
પટેલો ક્યાં બન્યા પાપી, પુરા પંચાતમાં શરા ?
અધુરા અન્ય માનીને, જણાયા જાતમાં શરા ?
અરે નિજની વડાઇને, વદોકાં વાતમાં શરા ?

૪

તમારી જ્ઞાતિમાં જામી, અરે શેખાઇ ઝાઝીકાં ?
સહુના અંતરે આજે, ફરી સરસાઈ ઝાઝીકાં ?

પટેલો આપના દિલે, બરી પક્કાઈ ઝાઝીકાં ?
તમારા પૂર્વજે કેરી, ગઈ સચ્ચાઈ સાચીકાં ?

૫

કર્યું શું કામ સાઈ કે, દયાવો ચાતિમાં સહુને;
પુરાણ છે કંઈ હોણું, દયાવા ચાતિમાં સહુને;
કહેને હોય જે કે'વું, સરવના સાથમાં આવી;
થયા પિત્રાઈ દેવોના, મળીયું સ્વર્ગની ચાવી.

૬

સુધારા શુદ્ધ કરવામાં, રહી પટલાઈ સાચી છે;
વ્રદેહું વેણ પળવામાં, અરે શેઠાઈ સાચી છે;
દયાળુ દિલ ધરવામાં, વીરા દાનાઈ સાચી છે;
અવરનું હિત કરવામાં, રહી મદદાઈ સાચી છે.

૭

સુખેથી માગવાથી કેં, નહી મ્હોટાઈ આવે છે;
પરસ્પર બાઝવાથી કેં, નહી શેઠાઈ આવે છે;
હૃદયમાં દ્રેષ ધરવાથી, નહી દાનાઈ આવે છે;
મસાલા ફાંવવાથી ના, ખરી મદદાઈ આવે છે.

૮

તહમે છો સર્વના જેવા, સહુ છે આપના જેવા;
ગરીબોને જણાવ્યો છો, તહમે સંતાપના જેવા;
વદો છો શબ્દ શાંતિના, મીઠા આલાપના જેવા;
હૃદયમાં આંકડા ઝાઝા, ધરો કાં સાપના જેવા ?

૯

નહી વિશ્વાસ વાતોમાં, તહમરી ડાઘને આવે:

લુખી પટલાઈ આવીકાં, તહમોને હાંકવી કાવે;
કહીને એકને કાંઈ, અવરને અન્ય સમજાવે;
સદા મુકસેસના ભોગે રમાતા, પેયના દાવો.

૬૦

તહમારા ખેલ ખોટામાં, સહુનું તેલ જાએ છે;
બધીએ જ્ઞાતિને ધ્યારા, અતિ નુકશાન થાએ છે;
ખીચારા વાતમાં બગીચા, બની ખે ભાગ ખાએ છે;
સકળનો ન્યાય સાચો તો, અહીંને આજ થાએ છે.

આજકાલના પટેલો.

હમારી જ્ઞાતિમાં શૂરા, પટેલો પાકતા ઝાઝા;
સુધારા સ્થાપતા હરને, અને ઉથાપતા ઝાઝા:
જણાતી જગતમાં જેવી, જટિલોની જમાતો છે
અરે તેવી હમારે તો, પટેલોની જમાતો છે.

૨

અતીશે જેમ ગરમીથી, મકોડા ઉંમરાયે છે;
હજારો તીડનાં ટોળાં, ઉડી આકશ આવે છે;
ખરાખી ખારમાં કીધી, જતાના બાપડા ખાટયા;
અરે તેવા પટેલોના, અમારે રાફડા શાટયા.

૩

અવરની વાતમાં ડાહ્યા, બની બોલી બતાવે જે;
ખુણેને ખોચરે ખોળી, વીણીને વાત લાવે જે;

ફળેતી ફંદ કરવામાં, સદા સંપૂર્ણ કાવે ને;
પટેલોની પરીક્ષા તે, ખુશીથી પાસ થાએ છે.

૪

ખુશામત ને કરે ઝાઝી, થયો તે ન્યાતમાં ડાહ્યો
પરામાં પોલ જોનારો, પૂરો પંચાતમાં ડાહ્યો;
વદે ને બોલ મ્હોટેથી, વડાએ વાતમાં ડાહ્યો.
અગાડી આવતાં જોસે, જણાએ જાતમાં ડાહ્યો.

૫

પટેલો જ્યાં પધાર્યા ત્યાં, સહુજન દૂર જોસે છે;
અવર ઉભા રહ્યા તેને, અરે કાં કાઠ પૂછે છે;
પટેલોને ગળ્યાં પાણી, મુખેથી પ્રેમ વર્ષે છે;
અવર કો આવતાં એવો, બતાવો કાણુ હર્ષે છે.

૬

અરે તે આપને છેના, સુનેરી કાપને છેના;
અરે એ માન મ્હોટાઈ, તમારા માપને છેના;
ખુશામતથી ખુશી થેને, કદી ખાલી કુલાતાના;
સહુએ સ્વાર્થની બાજી, ભૂલીને ધાપ ખાતાના.

૭

તજો ગર્વિષ્ટ એ વાતો, બહું જો શાંતિનું ચાહો;
લજજો મારતાં લાતો, બહું જો શાંતિનું ચાહો;
ભુસીનાખો પડી ભાતો, બહું સૌ સાથનું ચાહો;
ભવાડા આ તજો ખોટા, બહું જો બ્રાવનું ચાહો.

શેઠીયો કેણુ ?

મળેલા સર્વ મિત્રોમાં, અરે કે શેઠીયો કેવો;
કરે કંઈ શાંતિની સેવા, અરે તે વેઠીયો કેવો;
ખરી કે વાતમાં ચર્ચા, કરે તે ચેપીયો કેવો;
મુરખી માનની ખાતર, કરે તે ખેપીયો કેવો.

૨

હજારો દોષ શત્રુના, બૂલી જન જાયછે જોઓ;
ચહેછે સર્વનું સારું, સદા મુજબ છે તેઓ,
રહે દરિયાવ જેવા એ, અરે દુનિયા તણા દેવો;
છતાં ના કોષને કેંતા, હમારા પાદને સેવો.

૩

સહુનાં કષ્ટને હરવા, સદા ચિંતા ધરે છે જે;
નમાલી શાંતિ કેળવવા, પ્રયત્નો આદરે છે જે;
જમાવા એક્ય શાંતિમાં. બની દુખિયા કરે છે જે;
ખરે તે શેઠીયા સાચા, સદા સાચું કરે છે જે.

૪

નહીએ બોલતા મુખે, હમેને માન આપોને;
હમારી સત્ય વાતોમાં, તમે સૌ ધ્યાન આપોને;
જીજ્ઞાસી બેસવા આસન, પ્રથમનું સ્થાન આપોને;
હમેને ગ્હા તણું પેહલું, પવાલું પાન આપોને.

૫

સહે સંકટ જાજાંએ, સદા જાં શાંતિને ગ્હાતા;

બલામથી ભરાયેલા, બલા સૌ બ્રાતને મ્હાતા;
ગરિબોને તવંગરની, ખરી તે વાતને મ્હાતા;
ધરેના લેશ મ્હોટામ, અરે તે શેઠીયા સાચા.

આતે પટલાઇ કે ભવાઇ ?

મળી જ્યાં શાંતિ ભેગી ત્યાં, ફલાણા આવીયા છેના;
ફલાણાને સમાચારો, સહુએ કાવીયા છેના;
રહે અકડાશમાં એવા, સહુને સર્વ કુંશે કે ?
નથી જે આવીયા તેઓ, વિના શું કામ રે' શે કે ?

૨

પધાર્યા કે પટલોતો, વિરાજે ગોદડા માંહી;
અવરશું શાંતિના બંધુ, નહી છે કાઘડા માંહી;
સહુથી શું અરે બુદ્ધિ, તહમારી તે સવાઇ છે;
નહી પટલાઇ પ્યારાએ, જમાનાની નવાઇ છે.

૩

તમે કંદાસ હાંકો કાં, અવરના ધાસખાએ છે;
ગણુવો અન્ય વાંકો કાં, તહમારા સૌ બતાવે છે;
તમે છો એકલા ડાહ્યા, ખીખ શું બેલ ચારે છે;
યશસ્વી આ તમારી, કીર્તિની કિંમત કરાવે છે.

૪

ફલાણા ન્યાય આપે ને, ફલાણા ચોપડા ઝાલે;
ફલાણા વાત દાઢે ને, ફલાણા દાખલા આલે;

અડાવો લાકડાં આવાં, સહુ જ્યાં ભાઈ ભાઈ છે;
નહી પટલાઈ પ્યારાએ, ભજાએલી ભવાઈ છે.

૬

ખતી બાહોશ મદાઈ, ઘણી આવી બતાવી છે;
અમોને લેશ પણ નાએ, વૃથા ડંદાસ ફાવી છે;
ખરેખર ખોપરી ખાલી પડી છે કે ખવાઈ છે.
નહી પટલાઈ પ્યારાએ, ભજાએથી ભવાઈ છે.

શેઠાઈની લુંટ.

પટેલો માતિના આવો, લઈને સાથમાં પાઈ;
બગરે શાક બાજી સમ, લુંટાતી આજ શેઠાઈ;
કદીમ્મ સુગને શાણા, જનોને સર્વ માનેતો;
સઘની માલકી કેરી, મનાતી ગાજ શેઠાઈ;
અરે અમિતણા પુત્રો, રહ્યાં છે કોયલા જેવા;
પિતાને પૂર્વજો કેરી, ગણાતી આજ શેઠાઈ;
જગાવે જૂઠના ઝગડા, લડાવે ખેડ ભાઈને;
અહીં ઝેરી જનો માંહી, જણાતી આજ શેઠાઈ.
કરેશું બાપડી એતો, સદાએ શુદ્ધ સંસારે;
લખાડી લોકની સાથે, લગતી આજ શેઠાઈ;
ધરે છે શાન્ત શાણાઈ, રહે છે મધ્ય સાગરની;
કદીએ સાંકડા દીસે, સમાતી નાજ શેઠાઈ.

સાચી સલાહ કે સુચના.

૧

મળી સૌ સંપત્તી બંધુ, બચાવે શાંતિ હુમે છે;
તમારા કલેશમાં પ્યારા, બલાને બ્રાત હુમે છે;
બિચારા બાલકો બહેનો, સ્વજનનો સાથ હુમે છે;
શુષોનો દુઃખના સાથી, તણો સંગાથ હુમે છે.

૨

બરાવી ને તમે રકંઘે, તમે તે ઝેરની ઝાળી;
વિદેશી વચ્ચની પેઠે, કરો સૌ વેરની હોળી;
અતિ આરોગ્યતા માટે, ગળો આગ્રાનની ગોળી;
ચિત્તે ન મેલ ચોંટકો, ચતુરો કાઢજો ચોળી.

૩

સહુ છે શાંતિનાં બાળક, અમારાં બાળકો નેવાં;
વડિલો વૃદ્ધ છે સર્વે અમારા પાલકો નેવાં;
કુટુંબીના સમીઆખી, અમારી શાંતિ પ્યારી છે;
હશેને કાણુ એવોકે, વહેના શાંતિ મહારી છે.

૪

શુષોની ટોચપર રહેને ચડેના શાંતિ કાં મહારી;
રીબાચે એક ને દુઃખે દુઃખીના શાંતિ કાં મહારી;
સમાજે સત્ય કેંનારી, નહી કાં શાંતિમાં મહારી
નહી વિદ્યા નહી લક્ષ્મી, નકામી કાં મળે નારી.

૫

હી જીરવ ધરે એવું ખરેખર ખાયલા એછે;
 કર્યાવણ્ય મુખથી બોલે, બધાંએ ટાયલાં એછે;
 મહુ સૌ જ્ઞાતિનું મ્હાએ, અરે બ્રાતા બલાએ છે;
 હિતસ્વી જ્ઞાતિના સાચા, અનુપમ એકલાએ છે.

૬

વિના બેહસ્ત પ્યારાઓ, પડેના એકથી તાલી:
 વિના બે ચાટવા હોડી, શકેના પાર ઉતારી;
 અરે તેવી તમારેતો, પરસ્પરની સગાઇ છે;
 નકાં ઉચો અને નીચો, સહુ સરખાજ બાધ છે;

૭

સુતરનો તાર કાચોજો, વિના કેં કદ તુટે છે;
 વણાયું દોરકું ઝાઝે, દુઃખથી કાં વણુટે છે;
 મળે જો દોરકાં ઝાઝાં, ગ્રહે છે મસ્ત હસ્તીને;
 અજળ એ એકમના બળથી, તજાએ સખ્ત તરફીને.

૮

અનાથોને અંપબોની, દુખોની દાદને ધરવા;
 બિચારી વિધવા ખહેતો, તનુજો બ્રાત કેલવવા;
 સમાજો સ્થાપવી ઝાઝી, દુખોનો નાશ કરવાને;
 બનેતો ફંડમાં નાણાં, થવું તૈયાર બરવાને.

૯

તહમે એઘાન આપો છો, તમારી જાતને માટે;

ખિચારાં બાલકો બહેનો, અને સૌ બ્રાતને માટે;
મથોછો આપ આસર્વે, મયાળી માતને માટે;
નહી કે દેશદેશોમાં, વડી વિખ્યાતને માટે.

૧૦

તહમારા માટજો પૈસા, તહમેના વાપરી શકશે,
અવરના હિતમાં નાણાં, કદી જો ના ભરી શકશે;
ખરેખર એજ લક્ષ્મી છે, તહમારો નાશ કરનારી,
સદા ટંટા બખેડામાં, બુલાવી ધુળ ભળનારી.

૧૧

તહમારાં બાળકો પ્યારા, બચાવો બાળલગ્નેથી;
અરેકાં ઉગ્ર અગ્નિમાં, પતાવો બાળ લગ્નેથી;
તહમેકાં કુમળી બહેનો, રહાવો બાળ લગ્નેથી;
પતોલા પ્યારમાં ખામી, પડાવો બાળ લગ્નેથી.

૧૨

અરેએ બાળકો છેલ્લે, બધો સંસાર હારે છે;
વિચીક્ષણુ સુક્ષ્મ બુદ્ધિનો, ખરો આધાર હારે છે;
દગાએ આપનાથી સૌ, દીધેલો દાવ હારે છે;
અમુલી જીંદગાનીનો, અમુલો દહાવ હારે છે.

૧૩

પછી નિર્દોષ એ બચ્યાં, અતિ સંતાપ પામે છે;
તહમારા આ દગા માટે, દહને શ્રાપ વામે છે.

૧૨ ઈન્સાફ સાચો તો, જગતના નાથ સામે છે;
હી અન્યાય પાપથી, વિજય કો પુર્ણ પામે છે?

૧૪

કરીને કામ તેજસ્વી, મુણેથી ગામ શોભાવો;
કરીને પાપથી ચારા, નમાણું નામ શોભાવો;
પશસ્વી આપની કીર્તિ, કરીને કામ શોભાવો;
હ્યાણુ દિલધારીને, દીધેલા દામ શોભાવો.

૧૫

હીરાઓ રત્નના જેવા, શૂરાઓ પાકશે ક્યારે;
પુજરતાં કહ યાત્રિના, શિરેથી કાપશે ક્યારે;
કુધારા કભેશ કાપીને, સુધારા સ્થાપશે ક્યારે.
દવસએ દિવ્ય શાન્તિનો, હમારો આવશે ક્યારે.

આ તે લગન કે અગન ?

ઝહાવી બાળને ઘોડે અગનમાં આપ તરછોડે,
નથી એ રતેહનું બંધન નિકંદન કાં કરે કોડે;
બન્યા જ્યાં ભાષ વરરાજ વડિલોની તજે માઝા,
ફરે અબ્યાસ પર પાણી પધારે જ્યાં ગૃહે રાણી.
ન જાણે રતેહ એ શું છે ન જાણે લગ્ન તે શું છે;
અમુલા હાવને અંતે અતિશય અદ્ય એ લે છે.

ન ઝાંઠે વૃદ્ધ માતાને પિતાને કાણુ પુછે છે,
 ઉડાવે પાસ જે મિલકત મઝા કંઈ ઓર હુટે છે.
 થતા ખુવાર તન મનથી અને ધનથી થતા છેલ્લે,
 ગુમાવે આખરે ઇજ્જત પિતાપર દોષ સૌ મેલે;
 અગર કો યોગ્ય બાળાને લગાવે મૂર્ખના કંઠે,
 કરે રદ હાંદગી એની બીચારી શિર એ કુટે.
 થતો ક્ષય કે'ક બાળાનો અકાળે ગર્ભ ધારણથી,
 કળેડાં કે'કલય પામ્યાં અરેરે અન્ય કારણથી;
 પ્રજા નિર્માલ્ય મુકે છે જગતમાં દુઃખ ભોગવતી,
 વિરાઓ બાળલગ્નેથી કદી શાન્તિ નથી વળતી.
 તન્ને એ રાક્ષસી રૂઢી દયા નિર્દોષ બાળકની—
 ધરો કંઈ અંતરે પ્યારા બળઓ ફળ પાલકની;
 તમારાં બાળકો કેરી લાઇ આશિષ રીઝાઓ,
 જનમતાં બાળ ઝડપાવી અરે કાં બ્યર્થ મલકાઓ.

યુવાન પુત્રોનો પોકાર

તમે ટંઠા બપોડાથી, અમેને ના બચાવો છો;
 અમારા શુદ્ધ અંતરમાં, નિરંતર ઝેર વાવો છો.
 અમારા દિલ મંદિરમાં, સુગંધી સ્નેહની છાંય;
 વિમળ વાતાવરણમાં કાં, હવા ઝેરી જમાવો છો.
 સખા સંગાથના સ્નેહી, અને મિત્રો તણા મેળ;
 વિચરતાં કંટકો વેરી, અરે અંતર પડાવો છો.

હમારી પાસ આવીને, શ્રવણ આ અન્ય સુણતાનાં;
વિચારો વેર ભાવોથી, ભરેલા કાં બણાવો છો.

હમારા બાગકો આવી, વદે કે સત્ય સુઝે તે;
અરે ડોળા ખતાવીને, નકામા કાં ડરાવો છો ?

“ કરીશું જે અમે તેતો, થશેના અન્ય થાવાનું; ”

વદી એવું તહમે કિંમત, તહમારી કાં જણાવો છો ?

ભવિષ્યે દુઃખના ભોગી, નિરોગીને કરો છો કાં;

જણાએ કેટલું આથી, અમારું હિત ચાહો છો.

કહો જે તે તહમે સાચું, બીજાઓનું બધું ખોટું

અરે કાકા તણો કકકો હમેને કાં ઘુંટાઓ છો.

“ ચહોને જ્ઞાતિનું સારું. ”

વિસારો વેર પહેલાંનાં, ધરો સમભાવ સવે માં;

જીકાણાને કરો ન્યાઈ, ચહોને જ્ઞાતિનું સારું;

અવરને કષ્ટ દાપીને, કટુએ વાત કેવાને;

વહનને વાસને તાળું, ચહોને જ્ઞાતિનું સારું.

મક્કતમાં માન મ્હોટાઈ, ચહો છો એજ ખોટાઈ;

કરો કંકાસનું કાળું, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.

સહુમાં સંપત્તે સાધી, ઉપાધી દૂર ફેંકી દો;

સુધરવા એજ છે બહાઈ, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.

સગાબહાલા સમા પ્યારા, ગણો આ સર્વ બંધુને;

કરી લો સત્યને પ્યાઈ, ચહો જો શાંતિનું સાઈ
કુવામાં ઘોર અંધારે, પડો કાં દેખતા ડોળે;
ચહો આ હસ્તમાં ડાળું, ચહો જો શાંતિનું સાઈ

યાચના.

વદાયું હોય જો આજું, મને તે માફ સૌ કરજો
અતીશે જો ચડે ગુસ્સો, હૃદયને સાફ તો કરજો
ગણીને દાસ શાંતિનો, સહુ સંતાપને હરજો,
બને તો ધારવા માટે, મળીને ધ્યાનમાં ધરજો.

નિર

